

KOVÁCS ȘTEFAN

21. VIII. 1880 — 15.VIII.1955

La 15 august 1955, după o grea suferință, a murit la vârsta de 75 de ani arheologul KOVÁCS ȘTEFAN, unul dintre voloroșii arheologi ai Transilvaniei. Cu moartea lui dispăre ultimul reprezentant al unei generații de arheologi, a căror activitate de la începutul secolului nostru a lăsat urme adânci în știința arheologică a țării noastre.

S-a născut la 21 august 1880, în orașul Tîrgul Secuiesc (Regiunea Autonomă Maghiară). Studiile liceale le-a urmat la Colegiul reformat din Cluj și la Liceul reformat secuiesc Mikó din Sf. Gheorghe, unde a luat bacalaureatul. În anul 1898 s-a înscris la Facultatea de litere și filozofie a Universității din Cluj, luîndu-și licența în anul 1906.

Kovács Ștefan și-a început activitatea științifică chiar înainte de a termina studiile, fiind angajat în aprilie 1900 ca muzeograf stagiar la Secția de istorie și la Cabinetul numismatic al Uniunii muzeului ardelenesc din Cluj. Prin sîrguința și aptitudinile sale, tînărul arheolog, lucrînd trei ani — de la 1903 pînă la 1906 — ca asistent, a atras atenția conducătorilor institutului și a fost numit apoi șef de secție la aceeași instituție. Pentru specializare a continuat studiile în străinătate, frecventînd cursurile de numismatică la universitățile din Strasbourg

și Berlin. În anul 1910 a obținut diploma de doctor în filozofie, iar în anul 1913 a fost numit docent în numismatică.

După unirea Transilvaniei cu România, cu toate că a fost chemat profesor la Universitatea din Seghedin, a preferat să rămână pe pământul său natal și a lucrat pînă la pensionare la Muzeul ardelenesc, în cadrul Institutului de studii clasice din Cluj. Contactul permanent cu instituția l-a păstrat și după ce a fost pensionat, dînd sfaturi și îndrumînd cadrele tinere,

Activitatea științifică a lui Kovács se poate împărți în trei perioade.

Prima perioadă poate fi cuprinsă între anii 1909 și 1911, cînd el se relevă ca un bun numismat. Din operele lui de numismatică, cele mai importante din această perioadă sînt acelea în care se ocupă cu problemele de numismatică greco-romană. După studii și cercetări minuțioase a publicat lucrarea : *Le système monétaire de l'Etrurie*, apărută în anul 1909 în limba maghiară, în revista „Erdélyi Múzeum”, și în anul 1911 în limba franceză în „Dolgozatok”. Importanța acestei lucrări este dovedită de atenția pe care i-au acordat-o cercurile de specialitate din străinătate, lucrarea fiind tradusă în întregime și editată în același an la Milano în „*Rivista italiana di numismatica*”. În acest studiu, Kovács a dat dovadă de calitățile sale de numismat eminent. Studiul lui servește și azi ca manual indispensabil pentru oricine vrea să cunoască sistemul monetar al Etruriei. O altă lucrare numismatică importantă a lui Kovács, care se referă la Transilvania, este *Variantes inédites des monnaies de la Dacie et d'Istros*, în „Dolgozatok”, II, 1, 1911, p. 288—300, în care completează lucrarea lui B. Pick cu date încă necunoscute referitoare la batera monedelor în Dacia sub Filip Arabul.

Atară de problemele de numismatică s-a interesat și de arheologie. Zelul și stăruința de care a dat dovadă chiar de la începutul carierei sale ca muzeograf stagiar față de arheologie reies din raportul lui B. Posta despre săpăturile de la Apahida, în anul 1901, raport în care B. Posta scria că Kovács a executat săpăturile cu atîta conștiinciozitate, încît pe de o parte rezultatele obținute au fost foarte frumoase, iar pe de altă parte Kovács a dat dovadă de un mare entuziasm față de știință (ședința Uniunii muzeului ardelenesc, „Erdélyi Múzeum” XVIII, 1901, p. 300). Acest zel și entuziasm le-a păstrat și în cursul activității lui de mai târziu.

Perioada a doua a activității lui poate fi considerată între anii 1910 și 1920, din care e foarte rodnică prima parte pînă la 1915, după care au venit anii grei ai războiului, cînd a, căzut prizonier, de unde s-a întors bolnav de podagră, de care a suferit pînă la moarte.

Săpăturile și publicațiile făcute în această perioadă, fie din domeniul comunei primitive (*La station préhistorique et le cimetière de l'époque La Tène d'Apahida*, în „Dolgozatok-Travaux” II, 1, 1911, p. 1—69; *La station préhistorique de Korpád*, „Dolgozatok-Travaux”, IV, 1913, p. 1—17), fie din timpul feudalismului timpuriu (*Cimetière de l'époque de la migration des peuples à Maroszentanna*, în „Dolgozatok-Travaux”, III, 1912, p. 250—367; *Les fouilles de Mezöbánd*, *ibidem*, 1913, p. 265—390; *Cimetière jazygue de Jánosszállás*, *ibidem*, V, 1914, p. 109—120; *Station préhistorique de Marosvásárhely*; *cimetière de l'époque scythe et de la migration des peuples*, *ibidem*, 1915, VI/I, 260—325), dau dovadă de pregătirea serioasă, de talentul său de a observa și de a interpreta fenomenele evoluției societății omenești în mod progresist conform cerințelor științei obiective, pentru care materialele provenite din săpături sînt foarte prețioase izvoare de documentare. E foarte important faptul că Kovács a constatat apariția și existența unor triburi în estul Transilvaniei în sec. IV e.n., triburi care, venind din răsăritul Europei, au contribuit la suprimarea imperiului sclavagist roman în Dacia. Constatările și directivele date de Kovács în aceste lucrări au servit ca punct de plecare și de călăuză și pentru ceilalți cercetători, care, după el, au făcut cercetări în această direcție.

Ultima și cea mai lungă etapă de activitate a lui Kovács este intervalul dintre anii 1920 și 1955. După război, boala care îl făcea să sufere mult l-a împiedicat să desfășoare pe teren o activitate mai vastă. Lucra mai mult în birou, ajutînd pe tinerii arheologi și numismați formați sub conducerea lui, împărțîndu-le cunoștințele și experiențele sale. În acest timp de activitate a prelucrat și a publicat rezultatele săpăturilor sale executate mai înainte

(*Cimilirul eneolitic de la Dacia Mureşului*, „AISC”, 1928—1932, în limba română, iar în limba maghiară în „Közlemények”, 1944, IV, 1—2; *Der landnahmezeitliche Friedhof von Kolosvár-Zápolya Gasse*, 1942, II, 1, p. 85—118) şi a scris câteva articole de caracter arheologic (*Ein Beitrag zur Benützung des ungarischen Säbels der Landnahmezeit*, „Közlemények”, I, 1941, p. 129—131). Afară de aceasta s-a mai ocupat şi de unele probleme numismatice (*Az o-görög, barbarus és köztársasági ezüst érmeken látható utólagos bevágásokról*, „Erdélyi Múzeum”, 1940, XVII; *A bibliai fazekasról és a csomóba kötött pénzről*, „Közlemények”, I, 1941, p. 132; *Csalfa pontozás a pénzromlás idejéből származó ezüst érmeken*, „Közlemények”, 1944, p. 66—68), ca o continuare a vechii sale activităţi.

Războiul din 1914-1918, care şi pe tărîm ştiinţific a înfrînt atîtea vieţi şi cariere, a încheiat de fapt şi activitatea arheologului şi numismatului Kovács Ştefan, care la izbucnirea lui era în plină putere de muncă. Întorcîndu-se din prizonierat, slăbit de puteri, cu sănătatea şubredă, nu şi-a mai putut realiza planurile cu care pornise la lucru. Activitatea lui ştiinţifică de după război reflectă numai reminiscenţele unui savant care numai în parte a putut atinge scopul ce şi-a propus.

Kovács Ştefan are marele merit că, în arheologia şi numismatica Transilvaniei, prin activitatea lui ştiinţifică obiectivă, a dat exemplu cadrelor tinere cum trebuie să lucreze pe tărîmul ştiinţific. Observaţiile şi interpretările făcute de el cu privire la materialul arheologic sînt juste şi valabile pînă astăzi. Meritele lui trebuie cu atît mai mult subliniate, cu cît în acele timpuri arheologia era încă o ştiinţă destul de tinără. Moartea lui înseamnă o pierdere nu numai pentru ştiinţa patriei noastre, dar şi pentru întreaga lume ştiinţifică, care l-a respectat şi i-a recunoscut meritele.

Székely Zoltán

E R A T Ā

<u>Pag.</u>	<u>rîndul ;</u>	<u>în loc de ;</u>	<u>se va citi ;</u>
274	19 de sus	Φιλίππου	ΦΙΛΙΠΠΟΥ
276	8 „ „	Flip	Filip
277	24 „ „	Cizic	Cyzic
345	19 „ „	δι' ἀστοῖσι	δ' ἀστοῖσι
346	17 „ „	Ἐὐπολέμιον	Εὐπολέμου
349	27 „ „	συ ?] νοδον	σύ ?] νοδον
358	1 de jos (notă)	<i>Axiohus</i> , 371 ca,	<i>Axiohus</i> , 371 cd,
369	5 de sus	realităṭi	realităṭi
379	12 de jos (notă)	τόπων	τόπων

c. 1890.

INTREPRINDEREA
POLIGRAFICA Nr. 3
BUCURESTI